

BARBARA BONIECKA

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej

Struktura słownictwa dzieci polskich w wieku przedszkolnym

The structure vocabulary of Polish children in preschool

Artykuł powstał na dziecięcym materiale językowym zgromadzonym głównie w pracy magisterskiej Katarzyny Brzuszek (2012), na ostatnio nagrany przez dwie inne uczestniczki mojego seminarium oraz na zarejestrowanym przez Stefana Szumana (1955)¹ słownictwie dzieci, będącym dla mojego korpusu analitycznego kontekstem i tłem porównawczym. Chodzi mi o to, by pokazać, które jednostki leksykalne w języku dzieci są nowe, a które w pewnym stopniu archaiczne, jakich przybywa najwięcej i z jakiego obszaru. Badania ograniczam do czynnego słownictwa przedszkolaków, a bezpośrednim przedmiotem zainteresowania czynię rzeczowniki konkretne.

Według znawców problematyki określonej tematem, słownictwo daje się ułożyć w pola / zespoły tematyczne / pojęciowe (Miodunka 1980). Historia opisu i tworzenia pól jest bardzo długa i rozległa (Trier 1931, Hallig i von Wartburg 1963, Dorseiff 1970, Morkovkin 1977, Cygal-Krupa 1986), dlatego ograniczę się jedynie do koncepcji Andrzeja Markowskiego, który założył pokazać odwzorowywanie naiwno-zdroworozsądkowego widzenia świata i jego językowego

---

¹ Wszystkie dziecięce teksty zostały nagrane na taśmę magnetofonową, a następnie przetranskrybowane (zastosowano zapis półfonetyczny). W następnej kolejności zostały z nich wydobyte rzeczowniki konkretne i podane w formie fleksyjnej zgodnej z nagraniem. Było ich 841. Wiek dzieci obejmował okres od 3,5 roku do 6,5 lat. Wśród 24 dzieci znalazły się prawie w równych proporcjach dziewczynki i chłopcy. Nagrania odbywały się w domu i przedszkolu. Dzieci chętnie opowiadały o swoich zainteresowaniach, przygodach, przeżyciach, zwykłych codziennych sprawach. Całość transkrypcji liczy 150 stron (czcionka 12, interlinia 1,0). Rejestracja dzieci badanych przez Szumana (obejmująca tylko 4-latki) pozostaje taka jak w jego książce z roku 1955.

podziału, dokonywanego przez każdego mówiącego językiem polskim jako rodzimym (Markowski, 1992: 86), i którego koncepcja ustosunkowuje się do już istniejących.

Szuman zebrane słownictwo dzieci 4-letnich zakwalifikował do 26 grup tematycznych. Są to:

Nazwy dotyczące ludzi (z pominięciem imion i nazwisk)

1. *człowiek, dziecko, dziewczynka, kobieta, ludzie, mężczyzna, osoba, pan, pani, panna, chłopczyk, staruszek*

2. *klient, kolega, pasażer, sąsiad*

3. *babka, brat, ciotka, córka, kuzyn, macocha, matka, mąż, ojciec, siostra, syn, szwagier, tatek, wujek*

4. *Chińczyk, Cygan, Góral, Indianin, Japończyk, Kozak, Krakowiak, Murzyn, Niemcy, Polak, Żyd*

5. *adwokat, dentysta, doktor, dorożkarz, dozorca, drwal, dyrektor, fernal, fryzjer, inżynier, kaflarz, kolejarz, kominiarz, konduktor, krawiec, kucharz, kupiec, kuśnierz, lekarz, listonosz, malarz, maszynista, mleczarz, monter, motorowy, murarz, nauczyciel, ogrodnik, orkiestrant, palacz, piekarz, pielęgniarz, plantowy, policjant, profesor, robotnik, służąca, stolarz, strażak, stróż, ślusarz, szewc, szofer, tapicer, tramwajarz, urzędnik, węglarz, woźnica, zegarmistrz*

6. *asystent, cesarz, dobośz, generał, hrabia, lotnik, kapitan, kierownik, komisarz, król, królewicz, królowna, marszałek, marynarz, oficer, pomocnik, prezydent, student, trębacz, uczeń, wartownik, żołnierz*

7. *łyżwiarz, myśliwy, narciarz*

8. *anioł, bóg, diabeł, kołędnicy, krasnoludki, olbrzym, potwór, św. Mikołaj, wielkolud*

9. *baj, bałwan, bandziarz, błazen, brzdąc, chochoł, chrupadło, chudojad, figlarz, gamoń, głuptas, golas, grubojad, leniuch, łasuch, mikrus, niedorajda, niezdarza, pleciuga, prztykajło, psotnik, smarkacz, szkrab, stękałło, śledziarz, tuman, zdzierus, złodziej, zmarzluszek, zuch*

Środki transportu i komunikacji

1. *bryczka, fiaker, fura, dorożka, karetka, półkoszki, sanki, wóz drabiniasty*

2. *auto, autobus, kolej, kupłówka, lokomotywa, motocykl, motorówka, parowóz, pociąg, przyczepka, rower, torpeda, tramwaj, traktor, wagon, węglarka, wóz*

3. *łódka, kajak, okręt, samolot, statek*

4. *wózek, taczka*

5. *dyszel, hamulec, kierownica, koło, kozło*

6. *droga, gościniec, szosa, ścieżka, ulica*

7. *dworzec, przystanek, stacja, szyny, tor*
8. *bulwar, drogowskaz, kanał, most, port*
9. *list, telegram, znaczek*

Budynki, ich rodzaje, części i narzędzia

1. *brodło, buda, chata, chlewik, czworak, dom, dwór, garaż, krowiarnia, kurnik, magazyn, parkan, parnik, płot, psia buda, remiza, skład, stajnia, stodoła, studnia, wieża, zamek*
2. *balaski, balkon, brama, chór, drzwi, ganek, klamka, krata, okno, piętro, piwnica, podłoga, podwórze, posadzka, powała, próg, schody, sień, strych, sufit, szyby, ściana, taras, wejście, wystawa, zawiasy*
3. *dziecinny, gabinet, hall, izba, jadalnia, klozet, komórka, korytarz, kuchnia, łazienka, mieszkanie, pokój, przedpokój, salon, sklep, spiżarka, stołowy, sypialnia*
4. *firanki, kurek od wodociągu, okiennica, piec, piec kaflowy, piec koksowy, piec piekarniany, stora, wodociąg*
5. *areszt, bożnica, gimnazjum, kino, komisariat, koszary, kościół, magistrat, poczta, pogotowie ratunkowe, policja, szkoła, szpital, straż, ubezpieczalnia, uniwersytet*
6. *drogeria, drukarnia, cyrk, elektrownia, fabryka, gazownia, kawiarnia, kwiaciarnia, pralnia, restauracja, rzeźnia, sklep, warsztat*
7. *gniazdko, jama, klatka, nora*

Materialy, żywioly, wytwory

1. *angora, dywetyna, jedwab, materiał, płótno, skóra, szmatka, watolina, wełna, włóczka*
2. *bibuła, papier, tektura*
3. *benzyna, farbka, naftalina, pasta do podłogi, stearyna, soda*
4. *guma, kauczuk, kit, klej, lep, plastelina*
5. *dachówka, deski, drzewo, dykta, trociny*
6. *miał, koks, węgiel*
7. *cegła, cement, glina, kafle, kamień, mur, piasek, porcelana, wapno, szkło*
8. *blacha, srebro, złoto, żelazo*
9. *dym, deszczówka, elektryka, gaz, iskra, ogień, para, powietrze, śniegówka, światło, woda, ziemia*

Narzędzia, przybory, aparaty

1. *brona, dhuto, grabie, kosa, łopata, młotek, obcęgi, pilnik, plug, rydel, siekiera, szczytce, toporek*

2. bawełna, centymetr, druty, gumka, guzik, iglica, igły, jedwab, nici, naparstek, nożyczki, oczko, przędza, szpilki, szpulka, szydło, tasiemka, węzełek, zatrzaśki

3. atrament, farba, gumka do wycierania, kredka, kreda, linia, ołówek, pędzel, pióro, strugaczka

4. brzytwa, gąbka, grzebień, krem, kręciołki (do włosów), lusterko, manicure, maszynka, mydło, pasta do zębów, puder, szampon, wazelina, zapinki, żyletka

5. klapka, Kuchenka, kropidło, maselniczka, młynek, pałka, pogrzebacz, pralka, sito, tłuczek, stolnica, taca, tarelko, walec, walek

6. agrafka, drut, drut kolczasty, gwóźdź, haczyk, kij, korba, łańcuch, patyk, pluskiewka, rurka, rzemień, spinacz, sznur, sztyft, śruba

7. froterki, miotła, szczotka, szczotka do butów, do czesania, do ubrań, do szorowania, do zamiatania, do zębów, żelazko

8. drabina, koryto, siatka, sikawka, słup, żłób

9. bat, czaprak, lejce, janczary, kantarki, obroża, podkowa, siodło, strzemiona, uzda, wędzidło

10. dziurka od klucza, kajdany, klucz, zamek, kłódka

11. centryfuga, ciężarki, maszyna, maszyna do mięsa, do pisania, do szycia, młynek do kawy, motor, waga

12. grzejka elektryczna, lampa, lampa elektryczna / naftowa, kontakt, kuchenka elektryczna, latarka, latarnia, lichtarz, świeca, zapalki, żarówka

13. antena, budzik, krzyżyk, okulary, różaniec, telefon, termometr, wskazówka, zegar

Instrumenty i aparaty muzyczne

bęben, dzwon, fortepian, gitara, gwizdek, harmonia, organy, orkiestra, patefon, pokrywki, radio, róg, skrzypce, trąba

Meble i ich części

1. biurko, fotel, huśtawkę, komoda, lustro, lodownia, lawka, łóżko, meble, naktastlik, kanapa, kołyska, kredens, krzesło, serwantka, stół, szafa, tapczan

2. obraz, wazonik

3. oparcie (krzesła), półka, ramy, siedzenie, szuflada

Naczynia i kufry

1. balia, beczka, butelka, cukierniczka, czajnik, dzbanek, filiżanka, flaszka, garnek, miednica, karafka, kieliszek, klosz, kocioł, konewka, kubek, miseczka,

miska, mydelniczka, naczynie, nocnik, patelnia, podstawka, popielniczka, rondel, solniczka, spodek, szklanka, talerz, wanna, wiadro

2. *dno, korek, pokrywka, ucho*

3. *kasetka, kosz, pakunek, pudło, pulares, skrzynia, śniadaniówka, teczka, torebka, walizka, worek*

Ubrania, bielizna, pościel itp.

1. *baranica, bielizna, bluzka, but, chustka, chustka na głowę, czapka, czako, czepek, fartuch, futro, garnitur, getry, kabat, kapelusz, kalosze, kapce, kaptur, kokarda, kombinacja, kostium, koszula, kożuch, krawatka, kurtka, majteczki, marynarka, mundur, mycka, pasek, płaszcz, pantofel, parasol, peleryna, podbródek, pończocha, portki, pyjama, rajtki, rękawiczka, sandały, skarpetka, staniczek, serdak, spodnie, spódniczka, suknia, sweter, szal, szelki, szlafrok, śniegowce, ubranie, welon, wstążka, zapaska*

2. *cholewa, dragonik, kieszeń, kołnierz, korek, manszety, obcas, podeszwa, podpinka, rękaw*

3. *broszka, łańcuszek, pierścionek, złociuszek*

4. *dywany, jasiek, firanki, kapa, kilim, koldra, licznik, materac, obrus, pościel, poduszka, prześcieradło, derka, pierzyna, podpinka, poszewka, ręcznik, siennik, ścierki, ścierki do kurzu, do naczyń, do pasty, do podłóg, wycieraczka*

Potrawy i napoje

1. *babka, biszkopt, bryndza, bułka, boczek, chleb, ciastko, ciasto, grysik, jajka, jajecznica, jarzyny, legumina, kluska, kołacz, lane ciasto, mięso, masło, ser, kasza, kompot, kielbasa, krupy, makaron, mąka, mięso z konia, z krowy, ze świni, pączek, piana, pieróg, placek, podpłomyk, polędwica, precelki, rogalik, ryż, sernik, słonina, skwarki, smalec, sos, sucharki, szynka, śledź, tłuszcz, wątroba*

2. *barszcz, cukier, herbata, kakao, likier, maślanka, mleko, mleko kwaśne, mleko słodkie, kawa, ocet, piwo, rosół, śmietana, sok, wino, wódka, zupa kartoflana, pomidorowa, tatarczana*

3. *cukierki, czekolada, dżem, piernik, karmelek, konfitury, lizak, lody, marmolada, pomadka*

4. *korniszon, musztarda, pieprz, sól*

5. *brukselka, burak, cebula, chrzan, czosnek, fasola, groch, grzyby, kapusta, koperek, kminek, kukurydza, mak, marchew, ogórek, pietruszka, pomidor, rzepa, rzodkiew, sałata, seler, szparagi, szpinak, ziemniaki*

6. *agrest, banany, brzoskwinia, cytryna, czereśnie, figi, gruszki, jagody, jabłko, migdały, orzechy, owoce, pomarańcza, truskawki, rodzynki, maliny, porzeczki, renklody, śliwki, winogrona, wiśnia*

7. dania, kolacja, obiad, podwieczorek, śniadanie

Wojsko

armata, bomba, chorągiew, defilada, karabin, luk, manewry, rewolwer, wojna, wojsko, strzelba, szabla, sztandar, warta

Szkoła

gimnastyka, katalog, książka, lekcja, litera, nauka, niemiecki, notes, okładka, płomyczek, polski, podkładka, rachunki, referat, świadectwo, tablica, tabliczka, wykład, zadanie, zeszyt

Zabawki

balon, bączek, bilet, domino, huśtawka, hulajnoga, karty, karuzela, koń na biegunach, lalka, miś, pajac, pchełki, piłka, ping-pong, szachy, zabawka

Choroby i higiena

angina, aspiryna, chrypka, gorączka, grypa, katar, krosteczka, lewatywa, lignina, kupeczka, maść, okład, plomba, lekarstwo, panflawina, pisiu, proszki, truczna, ziółka

Zabrudzenia itp.

bloto, brud, kurz, pajęczyna, plama, popiół, sadze, śmieci, śmietnik, świństwo

Zwierzęta

1. *bocian, drożd, dzięcioł, dzikie kaczki, gawron, gąsiątka, gęś, gołąb, indyk, jaskółka, jastrząb, kaczka, kogut, kruk, kura, kurczęta, kwoka, labędź, myszołów, orlęta, orzeł, papuga, paw, ptaki, pisklęta, wrona, wróbel, skowronek, sowa*

2. *bąk, biedronka, jaszczurka, komar, motyl, mucha, robak, mól, mrówki, pajak, wąż, żaba, żółw*

3. *baran, byk, cap, cielę, kot, koń, krowa, koza, koźlęta, owca, pies, prosięta, szczenięta, świnia, zwierzęta, żrebak*

4. *jeż, kret, królik, mysz, nietoperz, szczur, wiewiórka*

5. *foka, goryl, jeleń, kangur, lew, lis, małpa, niedźwiedź, sarna, słoń, tygrys, wieloryb, wielbłąd, wilk, zebra, żyrafa*

6. *ryba, szczupak, śledź*

Części ciała ludzkiego i zwierzęcego

1. broda, brzuszek, buzia, czoło, dziurki od nosa, gardło, głowa, język, kolano, łokieć, noga, nos, oczy, palec, plecy, policzek, pupcia, włosy, pacha, paznokieć, powieki, ręka, rzęsy, skóra, stopa, szyja, twarz, usta, uszy, wargi, wąsy, zęby
2. kiszki, kość, krew, serce, ślina, wątroba, żołądek, żyły
3. dziób, garb (wielbłąda), grzebień (koguta), grzywa, kopyta, kita, łapy, ogon, pazur, piórka, pysk, rogi, skrzydło, szpony

Rośliny i ich części

1. roślina, drzewo, trawa, ziarno, słoma, kasztan, żołądz, kwiaty, krzak, szyszka, astry, maki, nagietki, groszki, szparagus, kaktus, koniczyzna, rumianek, mlecz, skrzyp, sosna, brzoza, dąb, lipa, jabłoń, choinka, zboże, pszenica, jęczmień
2. korzeń, pączek, kwiaty, ziarno, pestka, listeczki, gałęzie, kolce, skórka

Pojęcia i nazwy geograficzne

1. bagno, boisko, brzeg, głębina, góra, grządka, jeziorko, kraj, las, łąka, miasto, morze, ogród, park, planty, pole, potok, rów, rzeka, strumyk, staw, warzywnik, wieś, wyspa
2. Afryka, Ameryka, Anglia, Austria, Chiny, Czechosłowacja, Dania, Hiszpania, Japonia, Palestyna, Polska, Włochy
3. Berlin, Gdynia, Goszyce, Katowice, Kocmyrzów, Kraków, Krynica, Lubożyce, Łódź, Paryż, Warszawa, Wilków, Wilno, Wisła, Zakopane
4. Grzegórzki, Krowodrze, Krzemionki, Ludwinów, Podgórze, Salwator, Stradom
5. Esplanada (kawiarnia), Pawilon, Sukiennice, Uciecha (kino)

Monety, miary, wagi

arkusz, centymetr, ciężar, deko, gram, grosz, kilo, kwaterka, litr, miara, pieniądze, stopień, stronica, złoty

Układ przestrzenny, ukształtowanie

bok, część, czubek, deska, dół, drobiazg, drobnostka, drzazga, dziura, góra, gromada, kąt, krataczka, kartka, kawalek, klocek, koło, koniec, kostka, kromka, kształt, kula, kupa, kwadrat, miejsce, odrobina, okruszyna, otwór, paseczki, pasemka, płatek, płyta, początek, połowa, pół, półtora, przedział, przód, reszta, róg,

skrawek, słup, spód, strona, szereg, szpic, tył, wierzch, trójkąt, strzęp, ząbeczki, zakręt

Czynności określone rzeczownikiem, przejawy, wytwory

1. *bicie, bieganie, budowanie, ciągnięcie, czesanie, czyszczenie, czytanie, ćwiczenie, gadanie, gniewanie, gotowanie, granie, huśtanie, jedzenie, klaps, mycie, malowanie, mazanie, mówienie, naprawianie, noszenie, oglądanie, palenie, picie, pisanie, polowanie, pranie, przykrycie, przysposobienie, pukanie, rozkręcanie, rysowanie, słyszenie, spanie, szycie, ślizganie, śpiewanie, trzęsienie, trzymanie, uczenie, zahaczenie, załatwienie, zamknięcie, zbieranie, zgniecenie, zrobienie, zrywanie*

2. *awantura, gospodarstwo, heca, jazda, kąpiel, komenda, konferencja, kupno, modlitwa, operacja, posiedzenie, praca, psota, ratunek, robota, służba, spacer, zabawa, żart*

3. *nalepka, napis, pismo, rachunek, rysa, znak*

Zjawiska astronomiczne i atmosferyczne

1. *błyskawica, burza, deszcz, lód, mgła, mróz, pogoda, szron, śnieg, upał, wiatr, zimno*

2. *chmureczki, cień, gwiazdy, księżyc, niebo, słońce, światło*

Pojęcia czasowe i obrzędowe

1. *chwila, czerwiec, czwartek, dzień, dziś, godzina, grudzień, jesień, jutro, kwiecień, lata (wiek), lato, luty, maj, marzec, miesiąc, minuta, noc, niedziela, październik, piątek, pojutrze, południe, poniedziałek, rano, rok, sobota, styczeń, szóstek (sobota), środa, tydzień, wakacje, wczoraj, wieczór, wiosna, wtorek, zima*

2. *imieniny, kolęda, pogrzeb, ślub, urodziny, wesele, wigilia, zaręczyny*

Dźwięki, utwory dźwiękowe

audycja, echo, głos, gwizd, koncert, krzyk, muzyka, piosenka, słowo, szmer, śmiech, śpiew, walczyk, wrzask

Nazwy innych przedmiotów abstrakcyjnych (nie wymienionych poprzednio)

apetyt, bieda, cierpliwość, ciężar, głupstwo, katastrofa, nieporządek, niepodzianka, nieszczęście, ochota, oszukaństwo, pamiątka, pamięć, pęd, pojęcie,

pomysł, porządek, posada, pozwolenie, prawda, przygoda, przyjemność, racja, rada, rozmach, rozum, ruch, rzecz, siła, smak, spokój, sposobność, sposób, szkoła, sprawa, ślad, temperatura, zagadka, zapach, żal

Markowskiego podział słownictwa na zespoły tematyczne przedstawia się następująco (przykłady słów – rzecz jasna – pochodzą z nagrań pozostających w mojej dyspozycji):

JA WOBEC SIEBIE
JA JAKO ISTOTA FIZYCZNA
MOJE CIAŁO

1. Ciało, jego części, cechy i wygląd: *broda, brzuszek, buzia, dupa, gardło, gęba, głowa, końcówki (włosów), kość, krew, kucyki, nosek, mózg, nóżka, nóżki, oczy, palec, palce, piącha (pięść), plecy, powierzchnia ciała, pupa, rączka, rączki, ręce, ręka, serce, serduszko, skóra, szczęka, twarz, tyłek, ucho, uszka, uszy, warokcze, włoski, zęby*

2. Rozwój ciała: *chłopiec, dziecko, dziewczynka, staruszek*

3. Ruch ciała

4. Działanie ciała, zmysły, choroby: *gorączka, katar, katary, kupa, wymioty*

TO, CO SŁUŻY MOJEMU CIAŁU

5. Jedzenie i jego przyrządzanie: *ananas, bulki, buraki, ciasteczka, chleb, coca-cola, cola, cukier, cukierki, czekolada, deser, dynia, dżem, frytki, gotowanie, gryl, herbata, herbatka, jabłko, jajecznica, jabłko, jaja, jajko, jarzyny, jedzenie, kartofle, kartofelki, keczup, kielbaska, kinderniespodzianka, kisiel, kiwi, kompot, kompot, kopytka, kotlet, kotlet z piersi, kulki lodów, lizak, lizaki, lody, lód, łyżka, makaron, mięsko, mleczko z butelki, mleko, naleśniki, nóż, napój truskawkowy, ogórek, obiad, olej, oranżada, orzechy, owoce, pasztet, pasztetowa, peperoni pieczarki, pierożki, piwo, pizza, picie, picciu, pisanki, plasterki, podwieczorek, pustulki (pestki), ser, sok, sól, składniki, soczki, surówka, szynka, tort urodzinowy, truskawki, wata cukrowa, warzywa, woda, woda mineralna, zupa*

6. Ubranie, ozdoby, materiały: *becik, bibuła, bikini, bluzka, bransoletka, buciki, buty, chusteczka, chusteczki, ciapki, ciapy, czapka, czapki, korona, kurtka, łachy, pieluchy, kapciuszki, kaputki, kokardki, kokardy, naklejki, naszyjniki, okulary, pantofelki, parasol, pierścionek, pierścionki, piżama, pościel z bobem budowniczym, pościel ze Spidermanem, rajstopy, skarpetki, spinka, spodnie, spódniczka, sukienka, sukienka z Hello Kitty, strój, suknie ślubne, sweter, sweterek, sznureczek, wstążki, zapinki*

7. Mieszkanie i jego wyposażenie: *akwarium, blok, budynki, butelka, czajnik, dom, domy, drzwi, dzbanek, kibel, komin, komody, kosz, koszyczki, kuchnia, kuferek, ławka, łazienka, łóżeczko, łóżko, leżaki, materac, meble, okno, pokrywa, schodki, stolik, solniczka, stoły, stół, szafa, szklaneczka, szuflada, ściana, śmietniczka, wykładzina*

8. Dbalność o ciało, higiena: *Cerutin, czopek przeciwbólowy, dentysta, doktor, grzebień, kosmetyki, kubek, lekarz, leki, maszynka do golenia, mydło, pasta, smoczek, syrop, szczoteczka, szpital, wata, wacik, zapach*

JA JAKO ISTOTA PSYCHICZNA
MÓJ UMYSŁ

9. Uczucia, emocje, oceny uczuciowe i emocjonalne

10. Wola i oceny z nią związane

11. Rozum, pamięć, wyobrażenia i oceny z nimi związane: *sny*

12. Charakter człowieka i jego cechy

13. Moralność i oceny z nią związane

TO, CO SŁUŻY MOJEMU UMYSŁOWI

14. Literatura: *bajka, Brzydkie kaczątko, Calineczka, gazeta, Czerwony Kapturek, książka, Stefek Burczymucha*

15. Teatr i film: *bajka, film, Garfield, Hello Kitty, Kaczor Donald, Power Rangers, Samuraj, Spiderman, Shrek, Pikaczu, Syrenka Ariel, Transformensik, Zuzia Zolzik*

16. Muzyka: *MP3, MP4, piosenki, salon muzyczny*

17. Malarstwo i rzeźba: *farby*

JA WOBEC TEGO, CO POZA MNĄ
JA WOBEC BOGA
MOJA WIARA

18. Wiara: *anioł, diabeł, niebo*

TO, CO SŁUŻY MOJEJ WIERZE

19. Religia: *komunia, kościół, ślub*

JA WOBEC LUDZI MÓJ STOSUNEK DO INNYCH

20. Stosunki międzyludzkie – ogólnie: *brudasy, chojrak, dzieci, dzieciak, dziecko, ludzie, porywacze, staruszki, złodzieje*

21. Stosunki rodzinne: *babcia, chrzestna, ciocia, cioteczna, córeczka, dziadek, dziadzio, dzidzia, dzieci, dzidzius, mama, mamusia, matka, mąż, rodzice, rodzina, tacik, tata, tato, tatuś, siostra, siostrzyczka, stryjenka, wujek, wujo*

22. Stosunki przyjacielskie i towarzyskie: *chłopak, chłopaki, chłopczyk, chłopiec, dzieci, dziewczyna, dziewczynka, dziewczyny, facet, kolega, koleżanka, maleństwo, pan, panie, pani, przyjaciel, sąsiadka, znajoma*

23. Stosunki służbowe

24. Stosunki ogólnospołeczne

25. Zachowanie i postępowanie

TO, CO SŁUŻY MNIE I INNYM

26. Język

27. Szkoła i wychowanie: *cyferki, cyfry, długopis, gimnazjum, kartka, karcteczka, kredki, kwadrat, lekcje, litera, literki, litery, ławka, matura, notes, ołówek, przedszkole, szkoła, trójkąt, wakacje, zeszyt*

28. Nauka: *magnes, mapa*

29. Zwyczaje i obyczaje: *anioł, baba jaga, czarownica, diabeł, duchy, dusza, imiona, jasełka, komunia, krasnoludki, król, królowna, królowa, księżniczka, księżniczki, mikołajki, piraci, rycerz, syrena, ślub, św. Mikołaj, urodziny, wampiry, wesele, wróżka, zaproszenie, życzenia*

30. Rozrywka i zabawa: *Baz Astral, bransoletka, cyrk, cyrkowiec, dom dla lalek, domino, gierka, gra, gry, kłown, lalka, lalki, laptop, misie, klocki, klocki Lego, klocki Lego Duplo, lalka Barbi, ludziki, kajdanki, karuzela, kolejka, koła, konie, książki, księżniczki, kucyk Pony, kulki, maskotki, miś, naszyjniki, paleczka, pierścionki, pierścionek, piesek z gwizdkiem, piłeczka, piłka, piłka w Kubusie, piłki, pistolet, pistolet na wodę, plac zabaw, puzzle, robot, rycerzyk, samochody, samochodzik, samochód, sklep z zabawkami, skarb, statek, statek piracki, ślizgawka, telefony dotykowe, telefony otwierane, traktor, zabawka, zabawki, zamek, żołnierzyk*

31. Sport wyczynowy: *fikołki, kariera, koszykówka, siatkówka, wyścigi*

32. Urząd, państwo, polityka: *flaga, szkolenie, pan policjant, policja, policjant, wojna światowa*

33. Wojsko: *pocisk, pancerni*

34. Łączność i wymiana informacji: *Disney Channel, DVD, drukarka, dziennikarka, ekran, film, gazety, komórka (telefon komórkowy), komputer, ko-*

perta, jedynka, laptop, list, Nickelodion HD, Nickelodion zwykły, płyta, POLSAT, program telewizyjny, programy, radio, serial, sms, strona Kubusia Puchatka, telewizja, telewizja ENKA, telefon, telefon dotykowy, teleturniej, wieczorynka

35. Komunikacja, podróż: *aparat cyfrowy, autobus, bat, bus, ciągnik, góral, helikopter, jazda, łódź, kierownica, kuferek, motor, Pasat, pokrywa, przyczepa, rower, rowerek, samochód, spacer, stoper, straż pożarna, śmieciara, traktor, żaglówka*

36. Handel i usługi: *dentysta, doktor, dyszki, forsa, lekarz, moneta, pani sklepowa, pieniądze, pieniążki, piniondze, reklamy, sprzedawca, targ, złote, złotych*

37. Miasto i jego urządzenie: *budynki, CCC, cyrk, dom, działka, E. Leclerc, gimnazjum, kościół, Macdonald, miasteczko, ogród, park, plac zabaw, pizzeria, przedszkole, sklep z zabawkami, szkoła, szpital, targ, zamek, zoo*

38. Wieś i jej otoczenie: *brzeg, dwór, góry, lasek, lasy, łąka, łąki, obora, ogród, ogródek, płotek, pola, pole, rolnik, stajnia, staw, stodoła, studnia, strumyczek, strumyk, ścieżki, wieś, ziemia*

JA WOBEC RZECZY MÓJ STOSUNEK DO RZECZY

39. Praca fizyczna: *beton, blacha, brzeg, ciągnik, dół, drewno, drukarka, drut, dziura, gips, góra, grabie, klej, kilof, koniec, lejek, łańcuch, metal, metale, młotek, papier, papierek samoprzylepny, plastik, siatka budownicza, szkło, środek, śrubokręt, rolnik, taśma, urządzenia*

40. Własność: *dyszki, forsa, moneta, portfel ze Spidermanem, pieniądze, pieniążki, piniondze, skarbonka, złote, złotych*

TO, CO SŁUŻY MNIE WOBEC RZECZY

41. Gospodarka

JA WOBEC NATURY ŚWIAT

42. Niebo i gwiazdy: *dzień, niebo, promienie UV, słończko, słońce*

43. Pogoda: *chmury, deszcz, pogoda, słońce, śnieg, tęcza*

44. Ziemia – przyroda nieożywiona: *chlor, góra, góry, lasy tropikalne, kamień, kamyczek, lawa, morze, piasek, plaża, pole magnetyczne, powietrze, prąd, pustynia, światło, węgiel, wulkany, ziemia*

45. Rośliny: *ananas, bratek, bukszan, buraki, choinki, dmuchawce, drzewo, gałęzie, jabłko, jarzyny, listek, listki, liście, kartofle, kiwi, kolce, kłos, konwalia,*

krokusy, kwiatek, kwiatki, kwiatuszki, kwiaty, maki, mlecz, nasiona, ogórek, owoce, przebiśnieg, roślinki, róża, róże, stokrotka, siano, trawa, truskawki tulipany, wianek, warzywa, zawilec, zboże, żonkil

46. Zwierzęta: *baran, biedroneczka, bocian, bociek, borsuk, bóbr, byk, cielaczek, cielak, dinozaury, foki, futerko, gąsienica, gęsi, gnida, indyki, jeź, lew, labędzie, kaczka, kaczki, kaczuśka, karaluch, kły, kogut, konie, konik, kopyta, kotek, koza, koziół, koziołek, krowa, krowy, króliczki, króliki, kucyk, kurczak, kurki, kury, lisy, małpa, małpy, mięs, motylek, mrówka, mrówki, niedźwiedź, oczy, ogon, osa, owieczka, owieczki, osiołek, pająk, papuga, paw, pazurek, pies, ptak, ptaki, pieseczka, psy, pieski, rekiny, rogi, rybki, skóra, skrzydelka, słoń, smok, sowa, stado, struś, szczeniaki, ślimaczek, ślimaki, świetliki, tajgery, tygrys, tarantula, uszka, wąż, wieloryb, wilk, wilki, wszy, zębiska, zęby, zwierzątko, zwierzęta, zwierzątko, żrebaczek, żaba, żabka, żaby, żółw, żuczek, żyrafa*

WŁAŚCIWOŚCI ŚWIATA

47. Cechy materii

48. Przestrzeń

49. Czas: *czas, czwartek, dzień, era, grudzień, jesień, lata, lato, miesiące, milion lat, niedziela, południe, poniedziałek, przyszłość, rano, rok, tydzień, wakacje, weekend, wieczór; wiosna, wrzesień, tysiące lat, zima*

50. Liczba i liczenie

Już pierwsze obserwacje pozwalają zauważyć, że pewne grupy tematyczne (nawet reprezentowane tylko w przykładach) są liczniejsze od innych, a niektóre w ogóle nie mają słownego przedstawicielstwa, poza tym klasyfikacja słownictwa podana przez Szumana jest uboższa w stosunku do propozycji stratyfikacyjnych Markowskiego, którego propozycja jest o wiele szczegółowsza, mogą się w niej nie mieścić po prostu badane tu małe dzieci, na przykład nie zdradzające swej wiedzy / niewiedzy o gospodarce czy polityce, także o pojęciach abstrakcyjnych; wynika to też ze sposobu zbierania materiału i tworzenia podstawy badawczej – przykładowo dzieci w warunkach naturalnych nie mówią o wspomnianej gospodarce czy polityce i o abstraktach; przede wszystkim z faktu, że we wszystkich zbiorach tekstów obecne jest tzw. słownictwo czynne, w biernych zasobach słownikowych oczywiście ta gospodarka czy polityka i ekspresja może się w określony sposób przejawiać. Te „po macoszemu” traktowane pola (rzecz jasna, chodzi tu o materiał zebrany dla potrzeb tej pracy) to głównie:

1. Uczucia, emocje, oceny uczuciowe i emocjonalne
2. Wola i oceny z nią związane
3. Rozum, pamięć, wyobraźnia i oceny z nimi związane
4. Charakter człowieka i jego cechy

5. Moralność i oceny z nią związane
6. Stosunki służbowe
7. Stosunki ogólnospołeczne
8. Zachowanie i postępowanie
9. Cechy materii
10. Przestrzeń
11. Liczba i liczenie

Bez względu na podane ograniczenia oraz na liczbę pól tematycznych w obu klasyfikacjach da się dość jasno określić, które słowa z rejestru sporządzonego przez Szumana występują / nie występują / mogą lub nie mogą wystąpić w słowniku dziecka współczesnego. Rzeczowniki, które nie uległy przedawnieniu (po blisko 60 latach) i nadal są w większości używane przez dzieci wychowujące się we współczesnym świecie, zapełniają przede wszystkim pola będące nazwami zwierząt, roślin, części ciała ludzkiego i zwierzęcego, nazwami czasu oraz obrzędów, nazwami przestrzennymi, geograficznymi, nazwami żywiołów, wytworów, środków lokomocji, potraw i napojów. Jeśli te nazwy się nie pojawiły, to dają podstawę do przypuszczeń, że chociaż nieużywane, są jednak dziecku znane.

Wybrane rzeczowniki, które wyszły już z użycia bądź są przestarzałe, jednym słowem – **ARCHAICZNE**, z pewnością dzieciom współczesnym obce i przez nie niestosowane, to: **nazwy dotyczące ludzi**, np. *chrupadło, chudojad, dobosz, fornal, kaflarz, mleczarz, orkiestrant, plantowy, przykajło, służąca, śledziarz, tatek, węglarz*; **nazwy środków lokomocji i urządzeń komunikacyjnych**, np. *fiakier, gościniec, kupłówka, półkoszki, węglarka*; **budynki, ich rodzaje, części i narzędzia**, np. *bożnica, balaski, brodło, czworaki, krowiarnia, parnik, powała, sień, sklep* ‘sklepienie, piwnica’, *stora*; **materiały, żywioly, wytwory**, np. *angora, dywetyna, śniegówka, watoлина*; **narzędzia, przybory i aparaty**, np. *centryfuga, czaprak, iglica, janczary, lichtarz, kantarki, korba, pluskiewka, rydel, przedza, sztyft, szydło, tarelko*; **instrumenty i aparaty muzyczne**, np. *patefon*; **meble i ich części**, np. *huśtak, lodownia, nachtkastlik, serwantka*; **naczynia i kufry**, np. *flaszka, kasetka, pulares, śniadaniówka*; **ubrania, bielizna, pościel**, np. *baranica, czako, czepek, derka, dragonik, kabat, kapa, kapce, kilim, krawatka, manszety, mycka, pyjama, rajtki, serdak, siennik, zapaska*; **potrawy i napoje**, np. *bryndza, grysik, karmelek, kołacz, podplomyk, pomadka*; **choroby, higiena**, np. *lignina, panflawina*; **monety, miary, wagi**, np. *kwaterka*; **pojęcia czasowe i obrzędowe**, np. *szóstek*.

W tych 13 polach są słowa wymagające dodatkowych objaśnień. Przedszkolakom wiejskim, a więc tym, które żyją w otoczeniu rzeczy starych bądź osób w podeszłym wieku, mogą być znane i używane przez nie słowa takie jak: *węglarka, parnik, sień, siennik, kabat, zapaska*. Dzieciom miejskim, po części też i wiejskim, związanym z jakimś hobby (np. hippiką) i czynnie je praktykującym,

nieobojętne mogą się okazać: *kantar, wędzidło, czaprak*. Osobom wyznającym prawosławie nieobca będzie *bożnica*. Przedszkolaki wychowujące się w otoczeniu intelektualistów (szczególnie humanistów) i dużo czytające (albo którym się sporo czyta) z pewnością będą obeznane ze słowami: *angora, iglica, korba, sztyft, kilim* itp. Jednak w ogólnej ocenie (bez względu na to, czy zniknęła zupełnie przedmiot nazywany tymi wyrazami, jak *patefon*, czy też ograniczył zakres swojego stosowania, jak *pluskiewka*) wyróżnione słowa uznają za nieistniejące w języku badanych tu dzieci.

Współcześnie są wprowadzane inne wyrazy, zgodne z realiami czasu, czyli świadczące o większym dostępie dzieci do informacji lub świadczące o ponadprzeciętnej wiedzy tych dzieci, a także słowa, które upowszechniły się w późniejszym czasie, nowe zapożyczenia językowe, wytwory końca XX i początku XXI wieku. Te słowa wchodzą do pól, które przestawiam tu jako wyniki ze szczegółowszego podziału już istniejących, a także połączeń pól między sobą. Są to: **niebo i gwiazdy** oraz **przyroda nieożywiona**, np. *pole magnetyczne, promienie UV*; **muzyka**, np. *MP3, MP4, salon muzyczny*; **łączność i wymiana informacji** oraz **komunikacja, podróż**, np. *aparatury cyfrowe, bus, ciągnik, drukarka, DVD, dziennikarka, helikopter, komórka (telefon komórkowy), komputer, laptop, płyta, Pasat, rower górski, sms, śmieciarka, telefony dotykowe, telefony otwierane, telewizja*; **ciało, jego części, cechy i wygląd**, np. *końcówki (włosów), powierzchnia ciała*; **przyroda nieożywiona**, np. *las tropikalny, lawa, Park Narodowy, pustynia, wulkan*; **jedzenie i jego przyrządzenie**, np. *coca-cola, cola, frytki, gryl, keczup, kinderniespodzianka, peperoni, pizza*; **rozrywka i zabawa**, np. *gry, klocki Lego, klocki Lego Duplo, kucyk Pony, lalka Barbi, maskotki, piesek z gwizdkiem, pistolet na wodę, robot, puzzle, piłka w Kubusie, telefony dotykowe, telefony otwierane*; **teatr i film** oraz **łączność i wymiana informacji**, np. *Baz Astral, Disney Channel, film, Garfield, Hello Kitty, Kaczor Donald, Polsat, program telewizyjny, programy, reklamy, teleturniej, wieczorynka, Nickelodion HD, Nickelodion zwykły, Pikaczu, Power Rangers, Robin Hood, Samuraj, serial, Shrek, Spiderman, strona (internetowa) Kubusia Puchatka, Syrenka Ariel, Transformensik, Zuzia Zol-zik*; **miasto i jego urządzenia**, np. *blok, CCC, E. Leclerc, Macdonald, pizzeria*; **zwierzęta**, np. *dinozaury, Tajgery, tarantula*; **ubranie, ozdoby, materiały** oraz **własność**, np. *pościel z Bobem Budowniczym, pościel ze Spidermanem, portfel ze Spidermanem, sukienka z Hello Kitty, strój bikini*; **szkoła i wychowanie, komunikacja, podróż, praca fizyczna**, np. *długopis, odkurzacz, siatka budownicza, kaseta, stoper*; **czas, zwyczaje i obyczaje**, np. *era, jasełka, mikołajki, weekend*; **urząd, państwo, polityka** oraz **praca fizyczna**, np. *atrakcja, kariera, koszykówka, odporność, siatkówka, szkolenie*; **dbałość o ciało: higiena, porządki, leczenie, wypoczynek**, np. *Cerutin, czopek przeciwbólowy, wata, wacik*; **praca fizyczna i przyroda nieożywiona**, np. *kolorowanki, papier samoprzylepny, chlor*;

mieszkanie i jego wyposażenie, np. *leżaki, kibel*; **miasto i jego urządzenia**, np. *działka*.

Za najnowsze uważam też słownictwo **REGIONALNE, GWAROWE, POTOCZNE**, często tworzone bez liczenia się z normami ogólnymi. Tak więc w obszar pola **monet, miar, wag** wchodziłyby wyrazy: *dyszki, forsa, jedynka, piniondze, złociuszek*; w obszar **nazw ludzi**: *facet, siostra cioteczna, starszaki, stryjenka, szukacz kości*; w zakres **części ciała ludzkiego**: *dupa, gęba, piącha*; w polu tematycznym **ubrania, bielizna, pościel** mieściłyby się: *ciapki, ciapy, kapciuszki, kaputki, lachy*; wśród **potraw i napojów** – *pustulki* ‘pestki’, *kopytka*; wśród **zabawek** zaś *gierki*. W polu **pojęć czasowych i obrzędowych** znalazłaby się *komunia*, a w polu **budynków, ich rodzajów, części i narzędzi** – *kibel*. Pole tematyczne pod nazwą **czynności określone rzeczownikiem** reprezentowałby rzeczownik *fikolki*, a pole **nazw geograficznych**: *Łączany, Sołtysów, Bałtów, Niemce*.

W obręb współczesnego słownictwa dziecięcego wchodzi również wyrazy **DEMINUTYWNE, HIPOKORYSTYCZNE i AUGMENTATYWNE**, oczywiście spotykane i u dzieci dawniej, jednak w zmienionej niekiedy postaci. Stanowią one ponad miarę o słownictwie dziecięcym. Rejestrowane są głównie te przynależne do **nazw ludzi**, np. *babcia, chłopaki, chłopak, ciocia, dzieciak, dzi-dzius, dziewczyny, mama, mamusia, tacik, tata, tato, tatuś, siostrzyczka, wujek, wujo*; **części ciała ludzkiego i zwierzęcego**, np. *futerko, piącha, ząbeczki, zębi-ska*; **środki lokomocji i urządzenia komunikacyjne**, np. *przyczepka, rowerek*; **budynki, ich rodzaje, części i narzędzia**, np. *schodki*; **materiały, żywioly, wytwory**, np. *kamyczek, papierki*; **meble i ich części**, np. *łóżeczko, stolik*; **ubrania, bielizna, pościel**, np. *buciki, chusteczka, chusteczki, sweterek, kapciuszki, kaputki, kokardki, pantofelki*; **potrawy i napoje**, np. *ciasteczka, herbatka, kompocik, mięsko, mleczko, pierożki, kielbaska, soczki*; **szkoła**, np. *literki*; **zwierzęta**, np. *bie-droneczka, bociek, cielak, cielaczek, kaczuszka, konik, kotek, koziołek, króliczki, kurki, motylek, mrówa, osiołek, owieczka, pieseczka, pieski, rybki, szczeniaczki, zwierzątko, zwierzątko, źrebaczek, żabka, żuczek*; **naczynia i kufry**, np. *koszyczki, kuferek, płotek, szklaneczka*; **zabawki**, np. *gierka, kulka, ludziki, pałeczka, ryce-rzyk, samochodzik, żołnierzyk*; **deminutiwa, hipokoristica, augmentatiwa**, np. *kupa, pisiu, wacik*; **narzędzia, przybory, aparaty**, np. *drabinki, karteczka, szczo-teczka, sznureczek*.

Jest też w słownictwie dzieci współczesnych sporo **NEOSEMANTYZMÓW**. Zmienione znaczenie ma wyraz *motor*. Przez Szumana został zakwalifikowany do grupy **narzędzi**. Współcześnie słowo to jest rozumiane jako **środek lokomocji**. Wyraz *dwór* Szuman umieścił w kategorii **budynków**, gdy we współczesności należy do **nazw i pojęć geograficznych**. Z kolei wyraz *kawał* tkwiący za czasów Szumana w kategorii **układ przestrzenny, ukształtowanie**, dzisiaj odnosi się do kategorii **nazw abstrakcyjnych**, m.in. znaczy ‘żart, dowcip’.

Podobnie też *farbka*, która niegdyś oznaczała barwnik do bielizny, ultramarynę, a obecnie występuje w poszerzonym znaczeniu – ogół farb.

Można przypuszczać, że następujące wyrazy współczesne mogły być niegdyś znane biernie, ale nie zostały utrwalone w mowie czynnej: **pojęcia czasowe i obrzędowe**, np. *czas, przyszłość, wrzesień*; **układ przestrzenny, ukształtowanie**, np. *koniec, środek*; **monety, miary, wagi**, np. *milion, moneta, tysiące*; **nazwy dotyczące ludzi**, np. *baba jaga, brudasy, chojrak, czarownica, cyrkowiec, duchy, duch, dusza, dziadek, dziadzio, dzidzia, dzidzius, kłown, księżniczka, księżniczki, maleństwo, matka chrzestna, pani sklepowa, piraci, policja, porywacze, przyjaciel, rodzice, rodzina, rolnik, rycerz, smakosz, sprzedawca, strażniczka, wampiry, wróżka, znajoma*; **naczynia i kufry**, np. *akwarium, czajnik, kuferek, pokrywa, szuflada, śmietniczka*; **szkoła**, np. *cyferki, cyfry*; **rośliny i ich części**, np. *bratek, bukszpan, dmuchawce, kłos, konwalia, krokusy, nasiona, przebiśnieg, róża, róże, siano, stokrotka, wianek, zawilec, żonkil*; **zwierzęta**, np. *borsuk, bóbr, gąsienica, gnida, karaluch, kucyk, osa, rekiny, smok, stado, struś, ślimaczek, ślimaki, świetliki, wszy*; **części ciała ludzkiego i zwierzęcego**, np. *kły, kucyki, mózg, szczeka, tyłek, warkocze*; **ubrania, bielizna, pościel**, np. *becik, pieluchy, rajstopy* (dawniejsze i regionalne *rajtki*), *smoczek, spinka, strój, suknie ślubne*; **nazwy innych pojęć abstrakcyjnych**, np. *kolekcja, sny, ślizgawka, tajemnica*; **czynności określone rzeczownikiem, przejawy, wytwory**, np. *bajka, Brzydkie kaczątko, Calineczka, Czerwony Kapturek, Kopciuszek, Stefek Burczymucha, Śpiąca królewna, zaproszenie, życzenia*; **pojęcia i nazwy geograficzne**, np. *Azja, Europa, Kalisz, Niemcy, plaża, Radow*; **choroby i higiena**, np. *higiena, leki, syrop, wymioty*; **zabawki**, np. *bransoletka, dom dla lalek, gra, gry, kolejka, kajdanki, naszyjniki, księżniczki, pistolet, statek piracki, rycerzyk, skarb, skarbonka*; **wojsko**, np. *pocisk, pancerni, wojna światowa*; **potrawy i napoje**, np. *ananas, deser, dynia, jajecznica, kartofelki, kartofle, kisiel, kotlet, kiwi, kulki lodów, naleśniki, olej, oranżada, pasztetowa, pasztet, pieczarki, pisanki, składniki, tort urodzinowy, warzywa, wata cukrowa, woda*; **narzędzia, przybory, aparaty**, np. *gazeta, flaga, lejek, kilof, koperta, kosmetyki, łyżka, mapa, nóż, plasterki, śrubokręt, urządzenia, zdjęcie*; **budynki, ich rodzaje, części i narzędzia**, np. *budynki, dziupla, karuzela, komin, obora, plac zabaw, sklep z zabawkami, ślizgawka, targ, zoo*; **materiały, żywioly, wytwory**, np. *babka z piasku, barwniki, beton, gips, łańcuch, metal, metale, magnes, naklejki, plastik, taśma, wykładzina, tęczka*.

Na proces akwizycji słownika dzieci wpływa wiele czynników. Przede wszystkim oddziałuje na nie otoczenie dziecka, którym w pierwszej kolejności jest rodzina, następnie podwórko, przedszkole i ewentualnie pierwsze lata w szkole. Tak jak zmienia się świat w tych zakresach, tak również zastępowaniu i poszerzaniu podlega słownictwo. Im więcej zmian w życiu rodzin, podwórka, przedszkola itd., tym więcej nowych słów dziecko musi sobie przyswoić. Głównym obszarem

oddziaływania jest tu postęp ogólnocywilizacyjny, a ten łączy się z wpływem na dzieci polskich i zagranicznych mediów: radia, telewizji, Internetu, rozwijający się handel i turystyka, gospodarka oraz polityka. Zmiana ustroju Polski po 1989 pokazała, jak szeroko otworzył się on na przemiany językowe.

BIBLIOGRAFIA

- Brzuszek K., *Słownictwo dzieci dawniej a dziś na przykładzie rzeczowników* [praca magisterska napisana pod kierunkiem naukowym prof. dr hab. Barbary Bonieckiej w Zakładzie Tekstologii i Gramatyki Współczesnego Języka Polskiego], Lublin 2012.
- Cygal-Krupa Z., *Słownictwo tematyczne języka polskiego. Zbiór wyrazów w układzie rangowym, alfabetycznym i tematycznym*, Kraków 1986.
- Dornseiff F., *Der deutsche Wortschatz nach Sachgruppen*, Berlin 1970.
- Hallig R., von Wartburg W., *Begriffssystem als Grundlage für die Lexikographie*, Berlin 1963.
- Markowski A., *Leksyka wspólna różnym odmianom polszczyzny*, Wrocław 1992.
- Miodunka W., *Teoria pól językowych. Społeczne i indywidualne ich uwarunkowania*, Wrocław 1980.
- Morkovkin V., *Opyt ideograficznego opisanja leksiki*, Moskwa 1977.
- Trier J., *Der deutsche Wortschatz im Sinnbezirk des Verstandes*, Heidelberg 1931.
- Szuman S., *O rozwoju języka i myślenia dziecka*, Warszawa 1955.

SUMMARY

For freshly harvested vocabulary, which is an analytical body for my research, comparative context and background is the vocabulary recorded by Stephen Schuman in 1955. I mean to show which lexical units in a language of the children are new and which, to some extent, archaic, which comes most, and from what area. The study shall be limited to the active vocabulary of preschoolers, and the direct object of interest I make concrete nouns.

Keywords: dictionary of the child, active vocabulary, nouns, archaisms, regional words, slang and colloquialisms, diminutive, hypocoristic form, augmentative, neosemantisms, fields of expression

STRESZCZENIE

Dla świeżo zebranego słownictwa, stanowiącego korpus analityczny dla badań autorki, kontekstem i tłem porównawczym jest słownictwo zarejestrowane przez Stefana Szumana w 1955 roku. Chodzi jej o to, by pokazać, które jednostki leksykalne w języku dzieci są nowe, a które w pewnym stopniu archaiczne, jakich przybywa najczęściej i z jakiego obszaru. Autorka badania ogranicza do czynnego słownictwa przedszkolaków, a bezpośrednim przedmiotem zainteresowania czyni rzeczowniki konkretne.

Słowa kluczowe: słownik dziecka, słownictwo czynne, rzeczowniki, archaizmy, wyrazy regionalne, gwarowe i potoczne, deminutywny, hipocoristica, augmentatywy, neosemantyzmy, pola wyrazowe